

دارم در بابت مالیات فوجان و لایبات و خراسان و کلبه بودجه مالیاتی میخواستیم توضیح شود . بنویسد در روز سه شنبه بیست و چهارم وزیر مالدیه حاضر شوند تا گفتگو شوده (مقرر شد که بوزیر نوشته تا حاضر شود)

آقامیرزا ظاهر - باید وزیر مالدیه بودجه مالیاتی سنه وفات ناصرالدین شاه مرحوم را تا حال توضیح نماید (جمعی گفتند - حال لازم نیست وقت تنگ است از مطالب گذشته نباید استفسار کرد)

معین التجار - از کیفیت حرکات عثمانیها بالنسبه بره ایای ایران اظهار داشتند که پنجاه نفر را در عتبات کشته و در سرحد که معلوم است چه تعدیات کرده و حال زوار را قتل و غارت میکنند در اینصورت تکلیف چیست بعضی گفتند که قتل زوار را نباید ممانعت کرد

سعدالدوله - با وزیر گفتگو شود. مجلس او را احضار نماید و جواب بپوشود. بعضی گفتند بصدارت نوشته از او تکلیف بخواهند (قرار بر این شد که بعد از اطلاع بصدارت رسد باید با سفارت در این مسئله مذاکره شود).

آقامیرزا سید ولی الله خان - برای انتحاب باقیاننده از وکلا چه قرارداد شده - بعضی گفتند که باید وکلا اصناف ترتیب انتحاب باقیاننده از وکلا اصناف دیگر را فراهم نمایند و با اطلاع زارعین و فلاحین انتحاب آنها هم صورت بگیرد

رئیس - چون در حق وکلاء اصناف سابق قدری حرفها گفته شد لذا باید بطوو دفتر و صحت این چند نفر را انتحاب کرد که جای حرف نباشد

محقق الدوله - انتحاب فلاحین مسئله مشکلی است

میرزا سید ولی الله خان - بر پیش سفیدان و که خدایان ایشان اطلاع داده جمع شوند برای انتحاب هر گاه در بین خودشان شخصی قابل هست و وکیل کردند آنها والا از اینجا کسی را انتحاب می نمایند . (بعضی طریقه اطلاع را بوسیله اعلان روز نامه گفته و بعضی دیگر از مجرای حکومت صلاح دیدند. جمعی بواسطه اقبال الدوله که وزیر خالصجات است گفتند . بالاخره قرار شد بر این که جمعی از وکلای مجلس روز بعد در انجمن دفتر مجلس حاضر شده ترتیب انتحاب و موقع آن امر تب و معین نمایند.)

چون در مجلس قبل صحبتی از امتیاز معدن فیروزه و بوره کسرمان و شهر بابک شده بود امروز صاحب امتیاز (شیخ الملک) مکتوبی بمجلس نوشته و قرائت شد که مشتمل بود بر اظهار ملت پرستی دولت خواهی و از اینکه این امتیاز معض خدمت بدولت و منت گرفته شهر کسی از وکلاء مجلس یا افراد ملت مایل و راغب باین شرکت باشند در کمال امتنان بمشارکت حاضر هستیم و نسبت استخدام من بدولت انگلیس و فروختن این امتیاز را بخارج بکلی بی اصل و از روی بی ترتیبی ادارات و وزارتخانههاست چه هر گاه این امتیاز نامه چاپ یا در روزنامهها منتشر می شد آنوقت مطلب واضح و روشن بود و این ایرادات وارد نمیشد و قدری از خدمات مالدیه و دولتی خود را شرح داده بودند.

میرزا ابوالحسن خان - اگرچه این نگارش نوهم است ولی چون هر چه اظهار شد مجلس صحت میدارد باید اظهار این امتیاز از طرف صدوات به مجلس بشود پس از اظهار مجلس بموجب می کند

نمیگند صاحب امتیاز حق این اظهارات و انداره (همه نطق او را تصدیق کردند) بعد سمدالدوله هم گفتند این اظهار امتیاز نامه باید از وزارت معادن باشد (امروز بتوسط تلگراف یک نفر از نمایندگان آنرا بپاجان آقا سید حسن تقی زاده مین شده با صورت تلگراف اعتبار نامه در مجلس حاضر شد و اهل مجلس ایشان را تبریک گفتند)

مذاکرات جلسه یکشنبه ۲۲ ثوال المکرم آقامیرزا ابوالحسن خان - آخر مسئله

نظامنامه بکجا رسید همه روزه مطالبه آنرا میکنیم. بنا نمیدهند دیگر اینکه تکلیف ما با ماندن چیست

سعدالدوله - آمدن ما در اینجا برای انتحاب کارهاست نه نشستن بی حاصل تکلیف نظامنامه از ما مین نمائید.

آقا سید محمد تقی - جدآ باید مطالبه کرد.

آقامیرزا محسن - مقرر نمودن آنرا کلمات وجود مبارک شاه می دانند و حال اینکه هر روز حکام و توابع

بصحه همایونی میرسند و تسامح این خائنین از جهت اینست که بعد از ورود موکب اقدس ولیمه شاید بتوانند بوداوس و دستاوس امر را متقاب نمایند. و حال آنکه ولایت عهد خود بکانه خیر خواه ملت و دولت و اول همراهموسس این اساس مقدس هستند مثل خائنین مثل معروف کاسه گریز از آتش است.

سعدالدوله - شنیدم چند روز است که اجزاء بانک ملی بداره عشویی پول می دهند آیا صحت دارد . بر فرض صحت چرا بدون اجازه نظامنامه و تجویب مجلس اینکار را می کنند.

حاجی معین التجار - پول دادن بقشون صحت دارد . چون چند نفر از خائنین تعریض کرده بودند که سر بلزها بیکی از سفارتخانهها متعصن شوند و این تعصن را علت و موجب تعریض استقراض داخلی و بانک ملی و باعث استقراض از خارج نمایند و سفارت عظمی چنین مصلحت دیدند که بیک میلیون پولی بقشون

دادمشود گفتیم که تا نظامنامه صحت نشود و تعیین نامهچ بانک معلوم ننگردد دادن پول مشکل است فرمودند که شما پول بدهید نظامنامه فراموش خواهد شد فرمای آنروز هم صحت نشد باز فرمودند که شما اطمینان داشته باشید صحت نظامنامه و امتیاز نامه را تمهید میکنیم . بر حسب فرمایش این وجه در حضور حضرت اقدس و الا نایب السلطنه بقشون پرداخته شد.

سعدالدوله - بعد از اطمینان عاقبت امر چه خواهد شد بجمع آوری پول و دادن آن هر دو اقدام شد لکن باید بدایت تکلیف نظامنامه چیست و با آنکه هر روز قوانین و بروات بصحه میرسند و دستخطها صادر میشود چگونه است که نظامنامه بصحه نمیرسد شما از برای همه اصلاحات پول لازم دارید و پول فراهم نمیشود مگر با صلاح بودجه مالیاتی و اصلاح بودجه مالیات نمیشود مگر به نظامنامه .

حاجی معین التجار - از دولت بخواهید وزیر مالدیه حاضر شود گفتگو کند .

سعدالدوله - این قدر میدانم که خودمان را فریب میدیم (مجلسیان و حضار هم تعسین و تصدیق این کله را نمودند)

صدیق حضرت - تکلیف اینست که چند نفر از وکلای بودند از صدوات نظامنامه را مطالبه کنند

سعدالدوله - حریضه در این باب بصدارت

نوشته شود و چند تنی از وکلای بودند و مطالبه کنند تا رفع تکلیف از ایشان بشود و هر گاه از ایشان مسامحه دیده شد بحضور همایونی رفته استدهای صحه نمایند.

حاجی سید ابراهیم - امروز بعضی از اصناف حاضر بودند که دکاکین را به بندنه تا امر نظامنامه صورت بگیرد گفتیم صبر کنید انشاء الله تا فردا صبحه میرسد.

سعدالدوله - بقیه من از اول از طرف مجلس نظامنامه لازم نبود که تا اینقدر در این مدت معطل بماند ولی حال که نوشته شد و بمقتضای یکی از فصول آن باید تمام مطالب با مضامین صحه همایونی باشد لذا باید با صحه مطالبه کرد و باید عده و حدود اشخاصیکه باید بر سات از از جانب مجلس بروند معین نمایند.

رئیس - شش نفر از وکلای بودند (امروز بیرون یافتند ۲)

سعدالدوله - از حالا بدون مسامحه حاضر شوند برای رفتن .

(مکتوبی بصدوات عظمی نوشته شد که علت تاخیر نظامنامه و عدم صحه با آنکه در تاخیر آن خیلی ضرر بدولت و ملت وارد و عاید خواهد شد چیست ؟ - چند نفر وکلای بموجب اسامی ذیل بحضور میروند که نظامنامه را صحه شیده گرفته مقتضراً بمجلس رجعت نمایند)

حاجی شیخ علی - معین الملک - آقامیرزا ابوالحسن خان - حاجی معین التجار - حاجی سید نصراله - هون الدوله - آقا سید حسین بروردی کسات شاه

مانع نیست تطبیق این نسخه با اصل هم شده این هنرها بنایند مسوع و مقبول شود) بعضی گفتند در خصوص واقعه عراق هر چه باید کرد . در جواب اظهار شد که گویا والی بغداد متصرف کربلا منزل و عوارض از راهای ایران برداشته شد .

آقامیرزا سید محمد - شهرت عزل والی و متصرف جبران قتل پنجاه نفر از مسلمانان و این حرکات شینه را نمی کند .

صدیق حضرت - صحت عزل والی و متصرف هنوز معلوم نیست و اصلا شیوه و رویه همتانیه اقتدر و خنده است .

(امروز قبل از شروع در مذاکره بیست نفر از شاگردان مدرسه مدیریت در مجلس حاضر شده و خطاب خوانده یکصد تومان هم برای بانک ملی آورده تقدیم کردند . صد تومان بورزا مدیر الدوله باسم اطفال مدرسه از قرار نفی پنج تومان اعانه داده بودند)

لایحه ای هم از طرف هواخواهان مجلس در اظهار حمایت و تجدید اساس مجلس و خطاب بوکلاء معترم و توصیه و درخواست از آنها برای دقت آنها در اقدامات خودشان قرائت شد .

لوحه سردر مجلس مقدس که بعنوان (دادالشورای مله ایران) (اصل مظفری) رقم شده بود با جمعیت و شکوه فوق العاده بیمنت و مبارکی نصب و لایحه مفصلی هم در آن هنگام قرائت شد و صور مردم را فرح و سرور بی اندازه دست داد و همگی با آواز بلند بسلام و صلوات و دعای دوام دولت و سلام بخانی ذات ممدت صفات همایونی و استعکام بنا و اساس مقدس مجلس شورای ملی و تهنیت تبریک ممدیکر

رطب القنار شودند . پس از ختم مجلس جداست
 بسیاری از حاضرین در صحن عمارت مجلس مجتمع
 شده و کارلا به الله دومطالبه نظامنامه و عدم خروج
 از مجلس قبل از مراجعت مأمورین مجلس از نزد
 سدارت عظمی و آوردن نظامنامه تکلیف و امراد
 می کردند پس از یکساعت از شب گذشته مأمورین
 رسولان مجلس مراجعت نموده و جواب را باین طرز
 ابلاغ داشتند که بلا لحظه کسالت مزاج همایونی فرات
 صحنه نظامنامه چندی متعسر است و ابداً ماماطله
 در صحنه آن نشده ، بنابر این بهتر آنست که مجلس
 بکارها و انجام تکالیف خود بموجب فرمان همایونی
 مشغول بوده و منتظر نظامنامه نباشد و در مطالبه وصحه
 آن قدری تأنی و امهال کند انشاء الهی پس از تخفیف
 و رفع قناعت مزاج ملو کانه بصحنه رسیده و ارسال
 می شود .

مذاکرات سه شنبه ۲۴ شوال

رئیس - خطاب به سدارت الدوله جناب مستنصر الملك
 از طرف وزیر مالیه تشریف آورده اند فرمایشات
 خود را بفرمائید .

سعدالدوله - بانطقه که روزنامه مجلس در
 نمره ۸ نسبت بمن داده جرئت نطق نمیکنم شما
 گوش بدهید بهینند من چنین نطق کرده ام (شرحی
 که در ستون ۳ صفحه ۱ شماره ۸ روزنامه مجلس
 در خصوص وقایع عراق عرب و نطقی کایشان در این
 خصوص ایراد کرده بودند و سهوی که در این موضوع
 شده و بجای لفظ وزیر خارجه - غیر نوشته شده و
 عدد آن در شماره ۹ خواسته شده قرائت کردند -
 پس از قرائت رئیس اظهار کردند که این مسئله از
 روی سهو و اشتباه بوده و اعتقاد خواسته خواهد شد
 و شما نباید ملفت آن باشید) .

سعدالدوله - (خطاب به مستنصر الملك) در
 افواه والسنه چنین مشهور است که میزب مالیات
 سیستان هفتاد هزار تومان شده است آیا چنین
 است یا نه ؟
مستنصر الملك - میزب شده است و لکن نه
 باین میزان و هنوز هم ثبت دفتر دولتی نشده
 است شانزده هزار تومان نقدی مالیات سیستان
 و دوهزار تومان و کسری مالیات نقدی و دو سوت خروار
 مالیات جنس قنانات است .

آمریزا محمود کتاب فروش - جناب
 مستنصر الملك قط برای مذاکره در خصوص مالیات
 سیستان آمده اند نه بسمت نمایندگی از طرف
 وزارت مالیه یا برای ترتیب تمام بودجه مالیه .

سعدالدوله - چرا بسمت نمایندگی وزارت
 مالیه برای اصلاح بودجه نیامده اند ؟ آیا اگر در
 خصوص سایر بلاد مذاکره شود برای سؤال و جواب
 حاضرید ؟

مستنصر الملك - بلی پس از رجوع به دفتر
 و ملاحظه کتابچه و در دست داشتن اسناد حاضریم .
رئیس - عمل مالیه تهران جزء جمع بودجه
 مالیات هست یا نه ؟

مستنصر الملك - بلی هست .
وثوق الدوله - بعضی از بلوکات اداری
 کتابچه جدا گانه است و جزء جمع نیست .
سعدالدوله - پس باید مستوفیان ولایات و
 احضار نمود و از آنها تحصیل اطلاع کرد .
مستنصر الملك - میزب مالیات خراسان دو و

سال قبل بواسطه سه نفر انجام شده و این میزب
 را تسلسلن کرده ام .

سعدالدوله - معروف است بمآخذ این میزب
 والی خراسان در یافت مالیات میکند و باین میزان
 پیش کش داده است .

رئیس - این مجلس سه هیئت کمیسیون
 لازم دارد ، یکی کمیسیون برای تحقیق تشکیل
 شده یکی برای اصلاح هدایه و یکی دیگر برای اصلاح
 مالیه لازم است و کلیه این امور باید در آن انجامها تسویه
 و تفتیح شده و به مجلس اظهار شود .

سعدالدوله - بهمد وزارتخانهها کمیسیون
 لازم است .

رئیس - عملاً بیشتر از این بزرده انجمن لازم نیست
سعدالدوله - از ترتیب نایب سواى نتیجه

ناقص چه حاصل میتوان کرد حکام ولایات مانع
 انتخاب و کلا هستند و باید از طرف مجلس و کلا
 را اضرار کرد بعضی گفته اند بعضی از ولایات از
 ترتیب مجلس و کیفیت انتخاب اطلاع ندارند باید
 از طرف مجلس بآنها مضایره و تلگراف شود تا
 تحصیل اطلاع نموده و در صدد انتخاب برآیند .

سعدالدوله در کمیسیون مذکور را باید
 تشکیل کرد .

رئیس - برای تشکیل هر یک از آنها هفت
 نفر لازم است ولی چون باین عده اشخاص که بتوانند
 همیشه در موقع حاضر شوند نداریم پس خوبست برای
 هر انجمن شش نفر معین شود .

سعدالدوله به بنجنفر کافی است و میتوانند بر سنده
 اسامی اشخاص معینه برای عضویت کمیسیون
 عدلیه - حاجی سید نصر الله حسینی خان - آقا میرزا -
 ولی الله خان - اسد الله میرزا - آقا میرزا طاهر - مغیر الملك
 اعضاء کمیسیون مالیه باین قرار معین شدند ،
 حاج معین التجار - نفع السلطنه - حاج امین دار الضرب
 حاج محمد اسمعیل آقا - وثوق الدوله - عون الدوله

سعدالدوله هر کس تمین اشخاص مذکور را
 برای عضویت کمیسیون عدلیه تصویب میکنند دست
 خود را بلند کند ، تمام اعضاء دست بلند کرده
 رای دادند ،

حسینی خان معلوم داشتن نتیجه اکثریت
 آراء را بطریق قرعه و دادن ورقه خواستار شدند
 جمعی هم با ایشان همراهی کردند و برای تعیین
 اعضاء کمیسیون عدلیه باینطور اخذ رای کردند .
 بعضی اظهار داشتند که با نداشتن نظامنامه
 کمیسیون مالیه نمیتواند کاری از پیش ببرد .

وثوق الدوله - تصحیح بودجه مالیه قبل
 از وصول نظامنامه مقرر شد .
 جمعی دیگر گفتند باید نظامنامه مطالبه و
 گرفته شود و باینکه مزاج همایونی بعد الله خوبست
 و همه روزه فرامین و احکام بصحنه رسیده چرا باید در
 این موضوع مسامحه شود .

آقا میرزا طاهر - فی الحقیقه این مسامحه
 از طرف **حاج محمد اسمعیل** است و باید آنها در این موضوع
 کمال همراهی بفرمایند تا در صحنه و دادن آن مسامحه
 نشود .

حاج محمد اسمعیل آقا - کار بانک از
 همه مقدم و مهمتر است نظامنامه خواهد رسید لکن
 فرضاً فردا نظامنامه صحنه و فرستاده شد یولی که باید
 داده شود کجاست مرتب می که قبل از وقت اظهار همراهی

میکردند چرا حاضر نیستند گویا گمان میکنند که قبل
 از رسیدن نظامنامه بولهای آنها داده شده و به صرف
 میرسد چنین نیست لکن باید پول حاضر باشد که پس
 از رسیدن نظامنامه دیگر مطلبی برای دادن آن در
 بین نباشد .

سعدالدوله - من سبق هستم که قبل از انعقاد
 مجلس عمل استقراض صورت گرفته بود و ارجاع آن
 به مجلس احترامی بود از طرف دولت به مجلس حالا
 که دولت برای استقراض از داخله حاضر شده و قبول
 کرده است اگر اینطور مسامحه شود دولت در اداء
 آن اقدام نکند دولت باستقراض از خارجه مجبور و
 ناچار خواهد بود .

رئیس - ملت که حاضر نباشند که این مقدار
 سرمایه خود را برای حفظ خود صرف کنند و آنرا
 دور بریزند دیگر چه میتوانند بگویند .

سعدالدوله - ملت اول حاضر بود که این
 پول را مجاناً بدولت همراهی کند حال می ترسند
 که بی عوض از کیسه آنها برود در صورتیکه گمانیکه
 واسطه بین دولت و ملت هستند بیانک پول داده اند و
 البته پول خودشان را میخواهند و مطمئن هستند که
 محل پولی که بنظام داده میشود استقراض کردم معلوم
 شده که خواسته اند از مؤسین بانک پول بگیرند آنها
 امتناع کرده اند و پول ملت را نداده اند تا آنکه از
 طرف سدارت عظمی بآنها بطور حتم اطمینان داده
 شده آنها هم از پول شخصی خودشان که بیانک برده
 اند داده شده اند از سایرین چون اهمیت این امر مدتی
 از انظار افتاده عقیده من اینست که باید بواسطه
 اعلانات و اظهار بر منابر اسباب هیجان و تهریکی فراهم
 کرد که باعث تشویق و تهییج مردم شود سایر ولایات
 با اقداماتی که در این باب کرده بودند حالا مست
 شده اند آنها را هم باید بطریق صاعی و همراه کرد
 و باید بشاهزادگان و متمولین از طرف بانک رقمه نوشته
 و درخواست همراهی شود و مقدم بر این کمیسیونها
 کمیسیون جمع آوری پول است تجار که حاضرند از
 و کلاه هم یکی دو نفر بایشان همراه باشند و این
 کمیسیون تشکیل شده و ترتیب فراهم کردن پول را
 مرتب کنند .

رئیس - همان کمیسیون مالیه میتواند در این
 امر مداخله و رسیدگی کند (در این موقع بعضی اظهار
 داشتند که اگر نظامنامه برسد همه افراد ملت برای
 دادن پول حاضرند)

سعدالدوله - چوه نزد تجار امانت است و
 تا نظامنامه نرسد نخواهند داد .

آمریزا ابو الحسن خان - تصدیق میکنم
 که مردم منتظر نظامنامه هستند اگر نظامنامه دلا
 شود تمام حاضر و مهیا هستند که بیشتر از آنچه لازم
 است فراهم و آماده کنند همه این تاخیر و تعویق برای
 رسیدن نظامنامه است .

(امروز مجدداً ورته سید مقبول بمجلس آمده و
 فوق العاده اظهار تشکی کردند و از عدم همراهی و
 اقدام مجلس اظهار دلتنگی ورنجیدگی نمودند ، غالب
 تماشاچیان هم با آنها اظهار حمایت و همراهی کردند)
آقای آقا سید عبدالله هم اظهار کردند
 که مجلس بطوری که لازم است در موضوع تزل این
 سید همراهی نکرده و مسامحه نموده است و یقیناً در
 آخرت مشغول خون سید است .